

Nieuwsbrief nr 7, mei 2020

Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting

De Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting heeft tot doel het bevorderen van onderzoek, onderwijs en verspreiding van kennis over Martin Luther en zijn theologie, alsmede over de geschiedenis van het lutheranisme in het algemeen en die van het lutheranisme in de Nederlanden in het bijzonder. Daartoe heeft de stichting een bijzondere hoogleraarsplaats gevestigd aan de Theologische Universiteit Kampen. Deze leerstoel wordt bezet door prof. dr. Sabine Hiebsch.

Inhoud

Uitstel middag voor sponsoren i.v.m. corona	2
Nieuwe penningmeester stelt zich voor	2
De TUK in Coronatijden	3
Luther en het gemoed van gelovigen	4
Column van prof. dr. Sabine Hiebsch	5

Uitstel middag voor sponsoren i.v.m. corona

Het lag in de bedoeling om dit najaar in Kampen aan de TUK een middag speciaal voor onze sponsoren te organiseren. Een manier om hen eens in de 'keuken' te laten kijken waar dankzij hun bijdragen prof. Hiebsch onderwijs en onderzoek bedrijft. Het zal duidelijk zijn dat de corona-pandemie dit onmogelijk maakt. Naar verwachting is deze in het najaar nog niet uitgewoed en kan zo'n dag dus niet veilig georganiseerd worden. Het blijft echter in de planning en wanneer deze ellende hopelijk zal zijn overgewaaid, komen wij daar op terug. Tot dan, houdt goede moed en houdt een veilige afstand.

Nieuwe penningmeester stelt zich voor

Ik stel mij graag even aan u voor.

Mijn naam is Willem Littel, 61 jaar, gehuwd met Yvonne. Samen hebben we twee uitwonende kinderen.

Ik ben lid van de Evangelisch Lutherse Gemeente (PKN) in Woerden.

In het dagelijks leven ben ik verantwoordelijk voor de Funding en Investor Relations bij een publieke sector bank in Den Haag. In het kort gezegd houd ik mij bezig met de uitgifte van obligaties en andere schuldtitels ter financiering van de leningen die de bank verstrekt aan Nederlandse publieke instellingen zoals gemeenten en woningcorporaties. Een belangrijk aspect van dit werk is het onderhouden van contacten met institutionele beleggers zowel in Nederland als ver daarbuiten en het voortdurend uitbreiden van dit bestand aan beleggers.

Voor de ELG in Woerden heb ik jarenlang deel uit gemaakt van de kosters groep en twee perioden in de Kerkenraad gediend.

Als lid van de Lutherse Synode was ik afgevaardigd naar de Generale Synode van de PKN.

Verder was ik bestuurslid van het Ds. Pieter Groote Fonds en lid van de Commissie Individuele Hulpverlening van de PKN (voorheen Fonds Individuele Hulpverlening van de NH Kerk)

Mijn scriptie voor het vak geschiedenis op de middelbare school, nu meer dan 40 jaar geleden, schreef ik over Luther daarbij begeleid door Ds. Kroes van de ELG in Woerden die mij de boeken van Dr. W.J. Kooiman liet lezen. Prof. Boendermaker heb ik persoonlijk mogen kennen.

Daarom kan ik rustig zeggen dat ik ernaar uit zie mijn bijdrage te leveren aan de KBLS in de functie van penningmeester. Hoewel ik grotendeels onzichtbaar mijn werk zal doen hoop ik u in de toekomst persoonlijk te ontmoeten.

Willem Littel

De TUK in Coronatijden

Op 11 maart ben ik voor het laatst in Kampen geweest. Het was, zoals gebruikelijk een volle dag. Ik had onder andere een bespreking met ds. Wiert Sarolea over de voortgang van zijn onderzoek naar Luther (zie zijn verslag elders in deze Nieuwsbrief), een overleg met een collega over een door ons gepland bezoek van prof. dr. em. Oswald Bayer (Universiteit van Tübingen), een van de grote namen in het internationale Lutheronderzoek. Dat bezoek moet nu helaas worden uitgesteld. En wij hadden senaatsvergadering. Het woord 'anderhalvemetersamenleving' was nog niet bedacht, maar wij gaven elkaar geen hand meer en hielden wel al wat meer afstand.

Een dag later, aansluitend aan de persconferentie van premier Rutte, besloot de VSNU (Vereniging van Nederlandse Universiteiten) dat alle aangesloten universiteiten dicht gingen. Op 13 maart kregen de medewerkers en studenten een brief van de rector, prof. dr. Roel Kuiper, met een uitleg van dit besluit.

Het betekende dat per direct geen onderwijsactiviteiten meer op locatie mochten plaatsvinden en dat ook geen tentamens in Kampen konden worden afgenomen.

Letterlijk over het weekend van 14 en 15 maart heeft onze bestuurssecretaris Hugo den Boer samen met de onderwijscoördinatrice Elizabeth Blokland en de directeur onderwijs, prof. dr. Ad den Bruijne, geregeld dat alle medewerkers en studenten Microsoft Teams kregen zodat direct vanaf maandag, 16 maart een begin kon worden gemaakt alle colleges online te organiseren. In die eerste week na de sluiting van de locatie in Kampen hebben de studenten ook meteen de eerste online en take-home tentamens kunnen maken.

Het studiejaar in Kampen is in vier periodes georganiseerd: A, B, C en D. Toen de universiteit online ging, zaten wij net aan het einde van periode C.

Ik heb in deze periode samen met mijn collega prof. dr. Erik de Boer een ThemawEEK Reformatie voor studenten in de fase bachelor-2 gegeven. De helft van de daarbij behorende colleges gaat over Luther en zijn theologie. Dat betekende voor mij het invullen van 8 college-uren à 45 minuten. Om het voor de studenten zo overzichtelijk mogelijk te houden, heb ik besloten telkens één hoorcollege met power point op te nemen. De studenten konden deze 4 hoorcolleges in hun eigen tijd van tevoren kijken. In de ThemawEEK heb ik daarna 4 groepsbesprekingen live online via Microsoft Teams gehouden. Voor een impressie van de hoorcolleges heeft dr. Hans van der Meer een [collage](#) gemaakt.

De ThemawEEK verliep voortreffelijk. De studenten waren zeer enthousiast over de opgenomen hoorcolleges. Het hielp hen bij de voorbereiding van de toetsing – een presentatie met power point – dat zij de colleges ook konden terugkijken.

Het was zeker arbeidsintensief, maar ik ben blij met de resultaten.

In periode D, die zojuist begonnen is, verzorg ik voor studenten in de fase bachelor-1 12 college-uren over Luthers theologie en over het begin van het Nederlandse lutheranisme. Ook hiervoor zal ik weer hoorcolleges opnemen en dan live besprekingen met de studenten houden.

Door de inzet van iedereen in Kampen, wetenschappers, ondersteunend personeel en de studenten, gaat het lukken dat de studenten geen studievertraging hoeven op te lopen.

Naast mijn bijdrage aan het onderwijs aan de TUK en mijn onderzoek zou ik dit voorjaar spreken op conferenties in Cambridge, Aarhus en Bologna. En op het moment dat ik dit verslag voor de Nieuwsbrief schrijf zou ik college geven in Oslo, aan de MF Norwegian School for Theology, Religion and Society, met de TUK een Erasmus+ contract heeft. Al deze werkzaamheden zijn uiteraard afgelast. De conferenties zijn doorgeschoven naar volgend jaar, even als het Erasmus+ bezoek. Of de conferenties van het najaar door kunnen gaan, moet nog blijken.

Gelukkig maken de moderne middelen van communicatie contact met mijn collega's van heinde en verre mogelijk, de persoonlijke ontmoeting kunnen zij natuurlijk niet vervangen.

Prof. dr. Sabine Hiebsch

Luther en het gemoed van gelovigen

Onze wegen hadden elkaar al eerder gekruist in Amsterdam op de theologische faculteit aan de Herengracht in de jaren tachtig van de vorige eeuw. Na mijn doctoraal examen theologie heb ik eind 1989 het kerkelijk examen afgesloten met een scriptie bij prof. dr. Joop Boendermaker.

Toen ik verleden jaar hoorde van de benoeming van Sabine Hiebsch als hoogleraar aan de Theologische Universiteit Kampen heb ik contact met haar gezocht om onder haar begeleiding de tweede cyclus van de Permanente Educatie van de Protestantse Kerk Nederland in te vullen. Dat was het plan in eerste instantie.

Gestimuleerd door de begeleiding van Sabine Hiebsch wil ik echter de komende jaren onderzoek gaan doen naar de wisselingen in het gemoed van gelovigen bij veranderende tijden. In reactie op voorstellen tot vernieuwing van devotiepraktijken in de Middeleeuwen poog ik wisselingen in het gemoed op het spoor te komen. Devotiepraktijken zijn o.a. vasten, pelgrimeren, diverse vormen van boetedoening, de verering van het kruis en de "arma Christi", de martelwerktuigen zoals de spijkers en de lans. In 1519 krijgt Luther van een bevriende relatie de vraag hoe hij tegen de in zijn tijd gangbare devotiepraktijken aankijkt. In antwoord op deze vraag schrijft Luther een sermoen – wat het midden houdt tussen een preek en een opstel – getiteld "*Een sermoen over de betrachting van het heilige lijden van Christus*". In deze sermoen gaat Luther expliciet in op de traditionele devotiepraktijken en geeft daar zijn vernieuwende visie op. Hij beschrijft wat houdbaar is, wat verandering behoeft, en wat hij in het licht van nieuwe inzichten die hij in die jaren gaandeweg opdoet als

kern beschouwt van Jezus' lijden. Tussen de regels door, en soms expliciet, begrijpt Luther heel goed dat zijn nieuwe visie iets doet met het gemoed van gelovigen. Dat wil ik in kaart brengen aan de hand van twee thema's: de omgang met het lijden van Christus en de "eenwording met God", een beoogd hoogtepunt van het christelijk leven dat Luther in 1519 nog niet heeft losgelaten. De tekst van Luther wil ik gaan vergelijken met een preek van Meister Eckhart (1260-1328) waarin deze met een novice in gesprek gaat over vernieuwing van enkele devotionele passiepraktijken. Ook wil ik in mijn onderzoek een preek meennemen van Johannes Tauler (1300-1361). Ik ben benieuwd of het me lukt emotionele en rationele weerstanden op het spoor te komen tegen de voorgestelde vernieuwingen, hoe Luther, Eckhart en Tauler daarmee omgaan. En zo mogelijk, wat hun omgang kan betekenen voor onze tijd waarin de emotie-cultuur na lange tijd van afwezigheid de boventoon voert en bezinning – verstandelijke reflectie – naar de marge van het politieke en godsdienstige leven duwt.

Ds. Wiert Sarolea, Protestantse Gemeente Hattem (PKN)

Column van prof. dr. Sabine Hiebsch

Lutherana Wereldwijd

Crisistijden

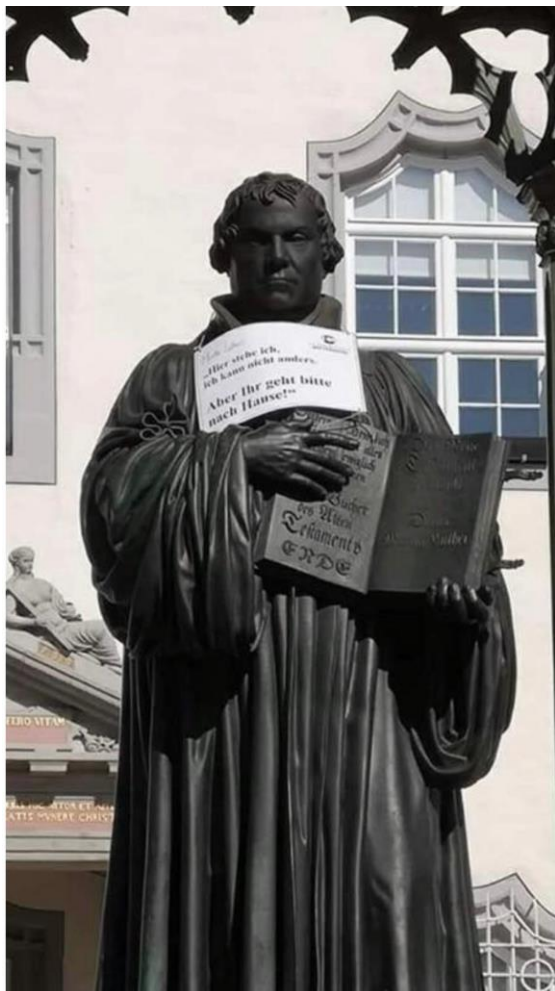
Met de uitzondering van een kleine selecte groep mensen die ouder dan 100 jaar zijn en de Spaanse griep als kind overleefd hebben, is dit voor de meeste mensen in de Westerse wereld de eerste pandemie die elke definitie van normaliteit volstrekt op z'n kop stelt. En de verandering is niet van snel voorbijgaande aard. Covid-19 zal waarschijnlijk nog een hele tijd bij ons zijn en onze normaliteit een nieuwe definitie geven.

Toen een collega uit Cambridge mij belde om een conferentie af te zeggen waar ik begin april naartoe zou gaan, moesten wij beiden aan de pestepidemieën ten tijde van de reformatie denken. Net als overstromingen van de Elbe die ook de bewoners van Wittenberg regelmatig teisterden, was de pest een terugkerend fenomeen in het leven van Luther en zijn tijdgenoten. Hij schreef er over, gaf adviezen hoe de mensen ermee om moesten gaan en instructies voor de predikanten over wat hun taak was.

Waar onze universiteiten nu dicht zijn, gebeurde het in Luthers tijd regelmatig dat de universiteit van Wittenberg vanwege de pest naar een andere stad verhuisde. In de hoop gespaard te blijven en om toch nog de studie voort te kunnen zetten. Tijdens een van deze verhuizingen in 1552, zes jaar na Luthers dood, kwam de wagen van Katharina van Bora ten val. Zij herstelde niet meer van haar verwondingen en overleed in december van hetzelfde jaar.

Aan de ene kant zag Luther, als kind van zijn tijd, de pest ook als straf van God, aan de andere kant vermaande hij zijn gemeente en zijn lezerspubliek de door de overheid geboden beschermende voorzorgsmaatregelen op te volgen. Covid-19 als straf van God komen wij in verschillende kranten en publicaties ook tegen, maar juist vanuit een lutherse theologie zit ik mij dan af te vragen of wij als mensen denken God te kunnen peilen. De ook nu geboden voorzorgsmaatregelen in acht te nemen, is een heel goed

advies. Juist christelijke gemeenten moeten het voorbeeld geven en niet de grenzen van die maatregelen opzoeken en daarbij niet alleen zichzelf, maar ook juist de meest kwetsbaren in gevaar brengen.

Dat dacht men in Wittenberg kennelijk ook. Het grote Lutherstandbeeld op het centrale plein heeft sinds kort een nieuwe tekst erbij gekregen. Naast de Lutherbijbel die onderdeel van het standbeeld is, heeft Luther nu ook een bord omhangen met de tekst:

‘Hier sta ik en kan niet anders. Maar gaan jullie alsjeblieft naar huis’.

Prof. dr. Sabine Hiebsch, *Kooiman-Boendermaker Leerstoel voor Luther en de geschiedenis van het (Nederlandse) lutheranisme*, Theologische Universiteit Kampen.

Deze column mag onverkort worden overgenomen, voorzien van bronvermelding

COLOFON

Secretariaat E: secretariaat.kblstichting@gmail.com

Penningmeester KvK nr.: 68634641
IBAN: NL15 INGB 0007 7600 41
BIC: INGBNL2A
T.n.v.: Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting

Prof. dr. Sabine Hiebsch shiebsch@tukampen.nl

U kunt de leerstoel steunen door een bedrag over te maken op onze rekening, ten name van de Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting, of door een meerjarige bijdrage toe te zeggen.

Voor meer informatie over de KBLS en de werkzaamheden van prof. dr. Sabine Hiebsch zie onze [website](#).

Aanmelden voor de Nieuwsbrief kan via een email naar:
secretariaat.kblstichting@gmail.com